

Київський університет імені Бориса Грінченка
Університетський коледж

Циклова комісія суспільних дисциплін і правознавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи

О.Б. Жильцов

2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

для студентів:

спеціальності 012 Дошкільна освіта
освітнього рівня молодший спеціаліст
освітньої програми Дошкільна освіта

спеціальності 014 Середня освіта
освітнього рівня молодший спеціаліст
освітньої програми Фізична культура

спеціальності 024 Хореографія
освітнього рівня молодший спеціаліст
освітньої програми Хореографія

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА Ідентифікаційний код 02136554 Начальник відділу моніторингу якості освіти	
Програма № <u>1408/19</u>	
<u>ЖК</u> (підпис)	(прізвище, ініціали)
« »	20 <u>19</u> р.

Київ – 2019

Розробник: Рябоконт Юлія Станіславівна
викладач циклової комісії суспільних дисциплін та правознавства
Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка

Викладачі: Рябоконт Ю.С., Москаленко О.А.,
викладачі циклової комісії суспільних дисциплін та правознавства
Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні циклової комісії
суспільних дисциплін і правознавства
Протокол від 29 серпня 2019 року № 1

Голова циклової комісії (Н.К. Бурдіна)

Робочу програму перевірено
«30» серпня 2019 р.

Заступник директора
з навчально-методичної роботи (З.Л. Гейхман)

Заступник директора
з навчальної роботи (Я.В. Карлінська)

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» 20__ р., протокол №__
(підпис) (ПІБ)
на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» 20__ р., протокол №__
(підпис) (ПІБ)
на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» 20__ р., протокол №__
(підпис) (ПІБ)
на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» 20__ р., протокол №__
(підпис) (ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни
	денна форма навчання
Вид дисципліни	обов'язкова
Мова викладання, навчання, оцінювання	українська
Загальний обсяг кредитів/годин	1,5 / 45
Курс	2
Семестр	3
Кількість змістових модулів з розподілом:	2
Обсяг кредитів	1,5
Обсяг годин, в тому числі:	45
Аудиторні	28
Модульний контроль	2
Семестровий контроль	-
Самостійна робота	15
Форма семестрового контролю	екзамен

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія України» є: формування історичної свідомості студентів, в якій поєднуються знання, погляди, уявлення про суспільний розвиток, про визначальні факти, явища, процеси, закономірності і тенденції державно-правового розвитку України.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Історія України» є:

допомогти студенту зрозуміти сучасність за допомогою аналізу минулого, оволодіти основами методики історичного дослідження, зокрема ретроспективного, порівняльного, діалектичного методу, історичної хронології;

виробити навички наукової роботи з історичними першоджерелами, різноманітною навчальною літературою; навчити студента методиці самостійної роботи при підготовці до занять та підсумкового контролю знань;

зацікавити вітчизняною історією, практикуючи відвідання історичних музеїв, історико-культурних пам'яток, інформуючи про найактуальніші проблеми сучасної історії та політики;

набути студентами навичок науково-історичного аналізу; оволодіває загальними науковими методами пізнання об'єктивного буття; виявити логіки та об'єктивних закономірностей історичного процесу; виховати високого рівня культури, громадянської відповідальності, національної гідності, патріотизму.

У студента мають бути сформовані такі предметні компетентності:

Хронологічні

- вміння орієнтуватися в історичному часі;
- вміння розглядати суспільні явища в розвитку та в конкретно-історичних умовах певного часу;
- здатність співвідносити історичні події, явища з періодами, орієнтуватися в науковій періодизації історії;
- готовність використовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу.

Просторові:

- вміння орієнтуватися в історичному просторі;
- здатність співвідносити розвиток історичних явищ і процесів з географічним положенням країн та природними умовами;
- готовність користуючись картою, пояснювати причини і наслідки історичних подій, процесів вітчизняної та всесвітньої історії, основні тенденції розвитку міжнародних відносин; характеризувати, історичний процес та його регіональні особливості.

Інформаційні:

- вміння працювати з джерелами історичної інформації;
- здатність користуватися довідковою літературою, Інтернетом тощо для самостійного пошуку інформації;
- здатність систематизувати історичну інформацію, складаючи таблиці, схеми, різні типи планів;
- готовність самостійно інтерпретувати зміст історичних джерел;
- здатність виявляти різні точки зору, визнавати і сприймати таку різноманітність;
- готовність критично аналізувати, порівнювати та оцінювати історичні джерела, виявляти тенденційну інформацію й пояснювати її необ'єктивність.

Аксіологічні:

- вміння формулювати оцінки і версії історичного руху й розвитку;
- готовність порівнювати й оцінювати факти та діяльність історичних осіб з позиції загальнолюдських та національних цінностей, визначати власну позицію щодо суперечливих питань історії;
- здатність виявляти інтереси, потреби, протиріччя в позиціях соціальних груп і окремих осіб та їх роль в історичному процесі, тенденції і напрями історичного розвитку;
- готовність оцінювати різні версії й думки про минулі історичні події, визнаючи можливість необ'єктивності окремих джерел.

3. Результати навчання за дисципліною

В результаті вивчення дисципліни «Історія України» студент:

- орієнтується в історичному часі;
- розглядає суспільні явища в розвитку та в конкретно-історичних умовах певного часу;

- співвідносить історичні події, явища з періодами, орієнтується в науковій періодизації історії;
- використовує періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу.
- орієнтуватися в історичному просторі;
- співвідносить розвиток історичних явищ і процесів з географічним положенням країни та природними умовами;
- користуючись картою, пояснює причини і наслідки історичних подій, процесів вітчизняної та всесвітньої історії, основні тенденції розвитку міжнародних відносин; характеризує, історичний процес та його регіональні особливості;
- працює з джерелами історичної інформації; користується довідковою літературою, Інтернетом тощо для самостійного пошуку інформації;
- систематизує історичну інформацію, складаючи таблиці, схеми, різні типи планів;
- самостійно інтерпретує зміст історичних джерел;
- виявляє різні точки зору, визнає і сприймає таку різноманітність;
- критично аналізує, порівнює та оцінює історичні джерела, виявляє тенденційну інформацію й пояснює її необ'єктивність;
- формулює оцінки і версії історичного руху й розвитку;
- порівнює і оцінює факти та діяльність історичних осіб з позиції загальнолюдських та національних цінностей, визначає власну позицію щодо суперечливих питань історії;
- виявляє інтереси, потреби, протиріччя в позиціях соціальних груп і окремих осіб та їх роль в історичному процесі, тенденції і напрями історичного розвитку;
- оцінює різні версії й думки про минулі історичні події, визнаючи можливість необ'єктивності окремих джерел.

4. Структура навчальної дисципліни

Для спеціальностей 012 Дошкільна освіта, 014 Середня освіта (Фізична культура)

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин					
		Усього	Аудиторних				
			Лекцій	Практичних	Семінарських	Індивідуальні	Самостійна робота
Модуль 1. Україна з найдавніших часів до початку Другої світової війни							
1.	Предмет і завдання курсу «Історія України». Первісні люди та спосіб їх життя. Античні цивілізації Причорномор'я. Утворення і розвиток ранньофеодальної держави Київська Русь. Галицько-Волинське князівство	7	2		2		3
2.	Включення українських земель до складу Литовської держави. Причини, характер і рушійні сили визвольної війни українського народу середини XVII ст. Зародження буржуазних відносин в Україні.	7	2		2		3
3.	Адміністративно-територіальний устрій українських земель у складі Російської та Австрійської імперій. Криза кріпосництва і розвиток капіталістичних	7	2			2	3

	відносин. Культурно-просвітницький етап національного руху.						
4.	Соціально-економічний розвиток України на початку ХХ ст. Українська національно-демократична революція 1917-1920 рр. Українська РСР в умовах НЕПу (1921-1928 рр.) УРСР в умовах модернізації (1928-1939 рр.). Західноукраїнські землі в 1921-1939 роках	8	2		2	2	2
	Модульний контроль	1					
	Разом	30	8		6	4	11
Модуль 2. Україна в ХХ столітті							
5.	Радянсько-німецький пакт про ненапад 23 серпня 1939 р. Початок радянсько-німецької війни. Окупаційний режим. Рух Опору. Україна на завершальному етапі війни. Підвищення міжнародного статусу України.	6	2		2		2
6.	Початок десталінізації суспільного життя в Україні. ХХ з'їзд КПРС і Україна. Політико-ідеологічна криза радянської системи (1965-1985 рр.) Розпад Радянського Союзу. «Перебудова» в Україні. Державний устрій та економічні проблеми незалежної України.	8	2		2	2	2
	Модульний контроль	1					
	Разом	15	4		4	2	4
	Разом	45*	12		10	6	15

* із врахуванням МКР

Для спеціальності 024 Хореографія

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин					
		Усього	Аудиторних				
			Лекцій	Практичних	Семінарських	Індивідуальні	Самостійна робота
Модуль 1. Україна з найдавніших часів до початку Другої світової війни							
1.	Предмет і завдання курсу «Історія України». Первісні люди та спосіб їх життя. Античні цивілізації Причорномор'я. Утворення і розвиток ранньофеодальної держави Київська Русь. Галицько-Волинське князівство	7	2		2		3
2.	Включення українських земель до складу Литовської держави. Причини, характер і рушійні сили визвольної війни українського народу середини XVII ст. Зародження буржуазних відносин в Україні.	7	4				3
3.	Адміністративно-територіальний устрій українських земель у складі Російської та Австрійської імперій. Криза кріпосництва і розвиток капіталістичних відносин. Культурно-просвітницький етап національного руху.	9	4			2	3
4.	Соціально-економічний розвиток України на початку ХХ ст. Українська національно-демократична	8	2		2	2	2

	революція 1917-1920 рр. Українська РСР в умовах НЕПу (1921-1928 рр.) УРСР в умовах модернізації (1928-1939 рр.). Західноукраїнські землі в 1921-1939 роках						
	Модульний контроль	1					
	Разом	32	12		4	4	11
Модуль 2. Україна в ХХ столітті							
5.	Радянсько-німецький пакт про ненапад 23 серпня 1939 р. Початок радянсько-німецької війни. Окупаційний режим. Рух Опору. Україна на завершальному етапі війни. Підвищення міжнародного статусу України.	4	2				2
6.	Початок десталінізації суспільного життя в Україні. ХХ з'їзд КПРС і Україна. Політико-ідеологічна криза радянської системи (1965-1985 рр.) Розпад Радянського Союзу. «Перебудова» в Україні. Державний устрій та економічні проблеми незалежної України.	8	2		2	2	2
	Модульний контроль	1					
	Разом	13	4		2	2	4
	Разом	45*	12		10	6	15

* із врахуванням МКР

5. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1

Україна з найдавніших часів до початку Другої світової війни

Лекція 1-2. Предмет і завдання курсу «Історія України». Первісні люди та спосіб їх життя. Античні цивілізації Причорномор'я. Утворення і розвиток ранньофеодальної держави Київська Русь. Галицько-Волинське князівство (2 год.)

Предмет і завдання курсу історії України. Історія та історіографія в еволюції, місце і роль у гуманізації діяльності людини, громадянина. Проблематика й структура курсу. Проблеми періодизації історії України. Історіографія курсу історії України. Концепції історії України. Вплив природно-географічних факторів на розвиток історії України. Історико-філософські концепції щодо формування розвитку українського етносу.

Первісні люди та спосіб їх життя. Неолітична революція. Землеробські племена. Трипільська культура.

Основні поняття теми: палеоліт, мезоліт, неоліт, енеоліт, археологія, етнографія, археологічна культура, історичні джерела, трипільська культура.

Кочові народи на території України. Кіммерійці. Скіфи. Сармати. Етнокультурні зв'язки скіфів та сарматів із слов'янами. Антична цивілізація Північного Причорномор'я.

Походження слов'янських народів. Стародавні слов'яни в період великого переселення народів. Анти. Розселення східних слов'ян. Боротьба з, готами, гунами, аварами. Війни слов'ян з Візантією та їх наслідки. Заснування Києва Передумови утворення держави у східних слов'ян. Археологічні та історичні лінгвістичні джерела про етнічну єдність південної групи східнослов'янські племен.

Праукраїнський етнос. Історичні аспекти появи чисельних етносів України, найбільш характерні риси їх спілкування між собою, в рамках держави. Зародження історично-української соціальної системи, наявність у ній о міжнародного впливу, поєднання історичного і сучасного. Об'єктивні та суб'єктивні фактори в процесах гуманітарного, політичного життя на) Формування і розвиток історико-етнографічних регіонів України.

Основні поняття теми: кочівники, городища, могили-кургани, етнос, пектораль, держава, колонізація.

Утворення Київської Русі. Норманська теорія. Основні етапи розвитку Київської держави. Еволюція політичного устрою Київської Русі. Становлення державності (князювання Олега, Ігоря, Ольги, Святослава).

Політичний, соціальний та економічний розвиток в XII - першій половині XIV століть. Правління династії галицьких Ростиславичів. Ярослав Осмомисл. Правління династії галицько-волинських Романовичів. Роман Мстиславич. Данило Галицький. Боротьба галицько-волинських князів з монголо-татарами. Занепад Галицько-Волинського князівства. Галицько-Волинське князівство як одна із форм української державності.

Основні поняття теми: Русь, полюддя, погости, уроки, печеніги, реформа, язичество.

Основна література: 1, 4, 5 . *Додаткова література:* 7, 10.

Семінар 1. Утворення та розвиток ранньофеодальної держави Київська Русь та Галицько-Волинського князівства у X- XIV ст. (2 год.)

Лекція 3-4(3-6). Включення українських земель до складу Литовської держави. Причини, характер і рушійні сили визвольної війни українського народу середини XVII ст. Зародження буржуазних відносин в Україні. (2 год.)

Завоювання Галицько-Волинського князівства Польщею в першій половині XIV століття. Включення українських земель до складу Литовської держави. Політика великих литовських князів на українських землях. Передумови польсько-литовської інтеграції. Кревська унія. Боротьба руських князів проти польсько-литовського зближення. Ліквідація удільних князівств. Люблінська унія та її наслідки для України. Суспільна організація та соціально-економічні відносини. Магдебурзьке право. Литовські статuti. Православні братства в Україні. Брестська церковна унія: передумови та наслідки. Посилення національно-релігійного гноблення.

Причини, характер і рушійні сили. Основні концепції періодизації Визвольної війни. Початковий етап війни (1648-1649). Перемоги козацько-селянського війська під Жовтими Водами, Корсунем, Пилявцями. Битва під Зборовом. Зборівський мир. Відновлення української державності. Формування державних інституцій і активізація зовнішньополітичної діяльності уряду Б.Хмельницького. Молдавські походи Хмельницького. Битва під Берестечком і Білоцерківський мир. Битви під Батогом і Жванцем. Зближення України з Московією. Переяславська Рада. Березневі статті Б.Хмельницького 1654 року. Вхідження України під протекторат Московії. Завершальний етап Визвольної війни. Воєнні дії 1654-1657 рр.

Зародження буржуазних відносин в Україні в XVII столітті. Розвиток фільваркового господарства. Селянсько-козацьке землеволодіння. Зміцнення позицій українських магнатів і шляхти. Мануфактурне виробництво.

Зовнішньоекономічні зв'язки України в другій половині XVII - на початку XVIII століття. Вхідження України до загальноросійського ринку в першій половині XVIII століття. Ліквідація митних кордонів. Економічне піднесення в Україні після приєднання Північного Причорномор'я. Розвиток міст. Активізація зовнішньої торгівлі. Занепад феодальної системи господарювання.

Адміністративно-територіальний устрій українських земель у складі іноземних держав. Чисельність населення та його етнічний склад.

Криза кріпосництва і розвиток капіталістичних відносин.

Основні поняття теми: визвольна війна, антифеодальна боротьба, кріпосницький гніт, рушійні сили, гетьман, козацька старшина, унія, Річ Посполита, католицизм, православ'є, Папа Римський, духівництво, буржуазія, буржуазні відносини, магнат, шляхтич, мануфактура, фільварок, конституція.

Основна література: 1, 3, 5 . *Додаткова література:* 9, 11.

Семінар 2. Українські землі під владою Польщі та Литви в XIV – першій пол. XVII . Визвольна війна українського народу (2 год.)

Лекція 5-6. Адміністративно-територіальний устрій українських земель у складі Російської та Австрійської імперій. Криза кріпосництва і розвиток капіталістичних відносин. Культурно-просвітницький етап національного руху. (2 год.)

Загострення соціально-класових протиріч. Селянські повстання. Скасування кріпосного права в Російській імперії. Буржуазні реформи 60-70 років та їх здійснення в Україні. Шляхи розвитку буржуазних відносин у сільському господарстві. Особливості завершальної фази промислового перевороту. Розвиток підприємництва. Зародження українського кооперативного руху. Особливості економічного розвитку Галичини, Північної Буковини, Закарпаття. Соціальна структура українського населення. Етноміграційні процеси. Історичні процеси в міграційних та еміграційних явищах українців.

Культурно-просвітницький етап національного руху. Українофіли. В.Антонович. Громадівський рух і посилення репресій з боку царизму. Участь українців у польському повстанні 1863-1864 рр. в Україні. Валуєвський циркуляр. Емський указ. Криза громадівського руху. Діяльність російських народницьких груп в Україні. М.Драгоманов і зародження українського соціалізму. Революційно-демократичний рух.

Основні поняття теми: українофіли, громадівський рух, національний рух, революційно-демократичний рух, циркуляр, імперія, реформа.

Основна література: 1, 2, 5 . *Додаткова література:* 3, 17, 19.

Лекція 7-8. Соціально-економічний розвиток України на початку XX ст. Українська національно-демократична революція 1917-1920 рр. Українська РСР в умовах НЕПу (1921-1928 рр.) УРСР в умовах модернізації (1928-1939 рр.). Західноукраїнські землі в 1921-1939 роках. (2 год.)

Предмет і завдання курсу історії України. Проблематика й структура курсу. Проблеми періодизації історії України. Історіографія курсу історії України. Концепції історії України. Вплив природно-географічних факторів на розвиток історії України.

Україна на початку ХХ століття: політичне становище та соціально-економічний розвиток. Революція 1905-1907 рр.

Причини і характер війни. Україна в планах Росії, Німеччини та Австро-Угорщини. Основні воєнні дії на території України. Політика Росії та Австро-Угорщини на західноукраїнських землях під час війни. Ставлення до війни українських партій та громадських організацій. Наростання національно-визвольної боротьби в Україні. Спілка визволення України. Українські січові стрільці. Визрівання передумов української революції.

Лютнева буржуазно-демократична революція і участь в ній українців. Розвиток революції на Україні. Процес утворення й конституювання Центральної Ради. Український національний конгрес. Політичні партії та їх практична діяльність у створенні національної державності. М.Грушевський. Внутрішня і зовнішня політика Центральної Ради. Початок українізації армії. Перший, другий Універсали Центральної Ради та їх значення. Утворення Генерального секретаріату. В.Винниченко. Збройний виступ самостійників. Характер стосунків Центральної Ради та Генерального секретаріату з Тимчасовим урядом.

Прорахунки Центральної Ради в державотворчому процесі та соціальній політиці. Королівський заколот та Україна. З'їзд народів Росії в Києві.

Більшовицький переворот і Центральна Рада. Третій Універсал Центральної Ради і проголошення утворення УНР. Тактика більшовиків в Україні. Ультиматум РНК РРФСР Центральній Раді, агресивна війна радянської Росії проти УНР. Брест-Литовські переговори. Умови Брестського миру. Інтервенція російських радянських військ. Перший Всеукраїнський з'їзд Рад і проголошення радянської влади в Харкові. Збройна боротьба проти Центральної Ради. Бій під Крутами. Проголошення Четвертим Універсалом Центральної Ради незалежності УНР.

Внутрішнє та зовнішнє становище України після революції. Політична криза 1921 року. Причини непу. Наслідки політики воєнного комунізму. Суть нової економічної політики і особливості її впровадження в Україні. Наслідки непу. Відбудова народного господарства. Початок курсу на індустріалізацію. Причини згорання непу.

Причини та масштаби голоду 1921-1922 рр. Конфлікт радянської держави з церквою. Договори між РРФСР і УРСР 1920-1921 рр. Юридичне оформлення Союзу РСР. Статус УРСР у складі Радянського Союзу.

Історична необхідність індустріалізації та колективізації, методи їх здійснення. Перехід до форсованої індустріалізації та командної економіки. Перші п'ятирічні плани. Система жорсткої централізації управління економікою. Підсумки і значення індустріалізації та колективізації (масові репресії щодо середнього селянства, криза сільськогосподарського виробництва). Промисловість і сільське господарство напередодні другої світової війни.

Кооперування і колективізація. Перехід до прискореної колективізації. Поширення колгоспів. Доля приватних селянських господарств. "Ліквідація куркульства як класу". Масштаби розкуркулення. Голод 1932-33 р., його причини та наслідки. Діяльність комісії В.Молотова в Україні. Масштаби смертності. Завершення колективізації.

Становище Західної України в 1920-1940 рр. Окупаційний режим в Польщі та Румунії. Правовий статус Східної Галичини в 1919-1923 рр. Анексія Східної Галичини Польщею 1923 року. Становище українських північно-західних земель (Волинь, Полісся, Підляшшя). Характер промисловості. Аграрні відносини.

Особливості політичної боротьби українців за національне та соціально-економічне визволення. Діяльність УГКЦ. А.Шептицький. Діяльність політичних партій та рухів. Українська Військова Організація (УВО). Є.Коновалець. Українське Національно - Демократичне Об'єднання (УНДО). Спроби нормалізації стосунків з польською владою та їх провал. "Пацифікація". Організація Українських Націоналістів (ОУН). Методи діяльності ОУН. С.Бандера. Ідеологія інтегрального націоналізму. Д.Донцов. Комуністична Партія Західної України (КПЗУ) та її діяльність.

Українські землі під владою Румунії та Чехословаччини. Політика румунського уряду щодо українців. Особливості політичної боротьби в Закарпатті. Русинство. Надання автономії Карпатської України. Створення Карпатської Січі. Проголошення незалежності Карпатської України. А.Волошин.

Основні поняття теми: революція, революційний рух, страйк, погром, більшовики, соціал-демократи, УСРДП, Антанта, Троїстий союз, ГУР, СВУ, УСС, світова війна, ЦР, УНР, незалежність, автономія, Тимчасовий уряд, Установчі збори, ради робітничих, солдатських і селянських депутатів, двовладдя, федерація, універсал, генеральний секретаріат, НЕП, продрозкладка, продподаток, індустріалізація, колективізація, п'ятирічний план, індустрія, окупаційний режим, націоналіст, незалежність, радянська, репресії.

Основна література: 1, 3, 4 . *Додаткова література:* 2, 16, 19

Семінар 3. Українські землі в першій половині ХХ століття (2 год.)

Модуль 2

Україна в ХХ столітті

**Лекція 9-10. Радянсько-німецький пакт про ненапад 23 серпня 1939 р.
Початок радянсько-німецької війни. Окупаційний режим. Рух Опору. Україна
на завершальному етапі війни. Підвищення міжнародного статусу України.**

(2 год.)

Радянсько-німецький пакт про ненапад 23 серпня 1939 року. Таємний протокол. Включення Західної України до складу СРСР. Міжнародні умови возз'єднання. Вступ Червоної армії в Західну Україну і Західну Білорусію. Вхідження північної Буковини і українських придністровських земель до складу УРСР у 1940 році. Позитивні та негативні наслідки возз'єднання. Радянська західних областей України. Масові депортації населення. Встановлення німецької окупаційної влади на Лемківщині, Підляшші та Холмщині. Діяльність ОУН в 1939-1940 рр. Розкол ОУН.

Напад Німеччини на Радянський Союз. Початок Великої Вітчизняної війни. Україна в планах окупантів. Перші дні війни. Прикордонні бої. Відступ Червоної армії. Причини невдач Червоної армії. Мобілізаційні заходи 1941 р. Евакуація в східні райони СРСР.

Оборонні бої 1941 року. Оборона Києва. Поразка Південно-Західного фронту. Героїчна оборона Одеси і Севастополя. Невдалі спроби контрнаступу під Харковом. Продовження наступу німецьких військ на півдні.

Окупаційний режим. Розчленування України. Нацистський «новий порядок». Злочинна політика окупаційних властей. Концтабори і масові розстріли. Трагедія

Бабиного Яру. Економічне пограбування України. Вивіз працездатного населення на каторжні роботи до Німеччини.

Розгортання руху Опору та його течії в Україні. Радянське підпілля і партизанський рух 1941-1942 рр. ОУН на початку війни. «Акт проголошення відновлення Української держави» 30 червня 1941 р. Оунівське підпілля 1941-1942 рр. Створення Української повстанської армії (УПА).

Україна у 1943 р. Перемога Червоної армії під Сталінградом і початок вигнання окупантів з України. Курська битва. Продовження наступу на Лівобережжі. Визволення Донбасу. Падіння «Східного валу». Визволення Києва. Мобілізаційні заходи 1942-1943 рр., їхні особливості та наслідки.

Боротьба з ворогом в тилу. Діяльність радянських партизанських загонів і підпілля. Політична еволюція ОУН-УПА .

Героїчна праця українців на промислових підприємствах і в колгоспах. Внесок українських вчених і діячів освіти та культури у досягнення перемоги.

Україна на завершальному етапі війни (1944-1945 рр.) Січнево-лютневий наступ 1944 р. Корсунь-Шевченківська битва. Весняний наступ Українських фронтів. Кримська наступальна операція. Примусове виселення з Криму в східні райони СРСР татар, греків, вірмен. Завершення вигнання окупантів з України. Участь жителів України в завершальних операціях другої світової війни.

Радянський партизанський рух. ОУН - УПА на завершальному етапі війни. Становище в західних областях України. 9 травня - День Перемоги.

Культура України в роки війни. Освіта. Наука. Українська преса.

Возз'єднання Закарпаття з УРСР. Втрати України в роки війни.

Основні поняття теми: пакт, «новий порядок», окупація, ОУН, УПА, рух Опору, наступ, битва, операція, ООН.

Основна література: 2, 5 . *Додаткова література:* 4, 5, 8, 10

Семінар 4. Україна в роки Другої світової війни (2 год.)

Лекція 11-12. Початок десталінізації суспільного життя в Україні. XX з'їзд КПРС і Україна. Політико-ідеологічна криза радянської системи (1965-1985 рр.) Розпад Радянського Союзу. «Перебудова» в Україні. Державний устрій та економічні проблеми незалежної України. (2 год.)

Смерть Й.В.Сталіна. Початок десталінізації та демократизації суспільного життя в Україні. XX з'їзд КПРС і Україна. Початок політичної реабілітації. Наростання опору десталінізації з боку консервативних сил. М.С.Хрущов: політичний портрет.

Адміністративно-територіальні зміни. Вхідження Кримської області до складу України

Розвиток економіки України в середині 50-х - у першій половині 60-х років. Реформування економіки. Раднаргоспи. Зміни в аграрному секторі. Екстенсивні шляхи розвитку сільського господарства. Піднесення соціального статусу селянства. Обмеження індивідуальної трудової діяльності селянства.

Демократизація культурно-духовного життя в Україні. Науково-технічна революція.

Суперечливість ідеологічних та культурних перетворень. Курс на «зближення і злиття націй». Посилення русифікації.

Зародження дисидентського руху в Україні. Причини появи та особливості дисидентського руху в Україні. «Українська робітничо-селянська спілка». Стаття І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?». Значення діяльності дисидентів.

Політико-ідеологічна криза системи. Порушення прав людини. Неосталінізм. Діяльність в Україні П. Шелеста і зміщення його з посади першого секретаря ЦК КП України. В. Щербицький. Конституція УРСР 1978 р.

Наростання стагнаційних процесів в 1970-на початку 80-х років. Індустріальна гігантоманія. Нарощення військово-промислового комплексу (ВПК).

Соціальна сфера буття суспільства. Матеріальний та культурний рівень життя населення. Житлове будівництво. Сфера медичного обслуговування. Особливості соціальної диференціації в суспільстві. Загострення екологічної кризи.

Розвиток освіти та науки. Запровадження обов'язкової середньої освіти. Поглиблення ідеологізації та денаціоналізації навчального процесу. Успіхи в підготовці кадрів вищої кваліфікації для народного господарства. Розрив між наукою та виробництвом в умовах наростання науково-технічної революції.

Наростання дисидентського руху. В.Стус, М.Руденко, О.Тихий, М.Литвин, В.Марченко. Утворення Української Гельсінської спілки (УГС). Релігійне дисидентство. Боротьба за легалізацію Української греко-католицької церкви (УГКЦ). Посилення переслідувань опозиції наприкінці 70-х - на початку 80-х років.

Погіршення економічної ситуації в Україні в другій половині 80-х років. Сільське господарство. Промисловість. Чорнобильська катастрофа. Становище в сільському господарстві. Екологічна ситуація в Україні. Формування економічних передумов розпаду СРСР.

Зміни у вищому партійно-державному керівництві. Пошуки шляхів виходу з кризи. Спроби оздоровлення суспільно-політичного життя. «Перебудова». Невдача спроб реформування СРСР. Політика керівництва України в період «перебудови». Зростання політичної активності суспільства. «Гласність» і повернення народові правди про минуле України. Нові громадські об'єднання. Початок формування багатопартійності в Україні. Розпад компартії України. Закон Української РСР «Про мови». Вибори до Верховної Ради УРСР 1990 р. Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. Спроба державного перевороту в СРСР 19 серпня 1991 року та події в Україні. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. Референдум 1 грудня 1991 р. Припинення існування Радянського Союзу. Історичне значення проголошення незалежності України.

Становлення владних структур. Особливості трансформації Верховної Ради УРСР у вищий законодавчий орган незалежної України. Виконавча влада. Судова влада. Воєнна доктрина України. Незалежність і перегрупування партійно-політичних сил.

Економічні проблеми незалежної України. Об'єктивні й суб'єктивні труднощі формування національної економіки. Стратегічні прорахунки у здійсненні реформ. Спад виробництва. Стан справ в сільському господарстві. Етапи утвердження приватної власності на землю. Створення власної фінансової системи. Запровадження гривні. Позитивні зрушення в економіці 2000-2001 рр.

Становище в соціальній сфері. Зміни в чисельності та соціальному складі населення. Життєвий рівень населення. Екологічні проблеми. Міжнаціональні відносини. Права національних меншин в Україні.

Зовнішня політика незалежної України. Визнання України міжнародним співтовариством. Основні напрями зовнішньої політики незалежної України. Участь

України в загальноєвропейському процесі. Діяльність України в ООН. Вступ України до Ради Європи. Відносини України з сусідніми державами. Міжнародні торговельні та економічні зв'язки. Культурне співробітництво.

Політичне життя 1993-2002 рр. Діяльність Верховної Ради (1994-1998 рр.) і (1998-2001 рр.). Прийняття Конституції України. Подальша демократизація виборчої системи. Л.Кучма. Проблеми формування громадянського суспільства.

Релігійне життя в Україні. Проблема об'єднання православних церков в Україні. Утвердження принципів плюралізму в ідеологічно-культурній сфері. Процес національного відродження.

Основні поняття теми: десталінізація, демократизація, «культ особи», «відлига». Реформа, демократія, волонтаризм, суб'єктивізм, експресивний та інтенсивний шлях розвитку, репресії, дисидентство, дамвидав, перебудова, прискорення, демократизація, плюралізм, реформа, «нове мислення», державний устрій, символіка, прапор, герб, гімн, Конституція.

Основна література: 1, 2, 5 . *Додаткова література:* 1, 7, 14, 20.

Семінар 5. Україна в умовах незалежності: політичне життя, економічні проблеми, зовнішня політика (2 год.)

6.Контроль навчальних досягнень

6.1 Система оцінювання навчальних досягнень студентів спеціальності

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
		Кількість одиниць	Максималь на кількість балів	Кількість одиниць	Максималь на кількість балів
1. Відвідування лекцій	1	4	4	2	2
2. Відвідування семінарських занять	1	3	3	2	2
3 Відвідування практичних занять					
4. Робота на семінарському занятті	10	2	20	1	10
5. Робота на практичному занятті					
6. Виконання завдань для самостійної роботи	10	3	30	3	30
7. Виконання модульної контрольної роботи	25	1	25	1	25
10. Виконання тестового контролю (експрес-контролю)					
Разом			82		69
Максимальна кількість балів:			151		
Розрахунок коефіцієнта:			2,5		

Система оцінювання навчальних досягнень студентів спеціальності

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
		Кількість одиниць	Максималь на кількість балів	Кількість одиниць	Максималь на кількість балів
1. Відвідування лекцій	1	6	6	2	2
2. Відвідування семінарських занять	1	2	2	1	1
3 Відвідування практичних занять					
4. Робота на семінарському занятті	10	1	10	1	10
5. Робота на практичному занятті					
6. Виконання завдань для самостійної роботи	10	4	40	2	20
7. Виконання модульної контрольної роботи	25	1	25	1	25
10. Виконання тестового контролю (експрес-контролю)					
Разом			83		58
Максимальна кількість балів:			141		
Розрахунок коефіцієнта:			2,35		

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

№ з/п	Назва теми	Кількість балів
1	Походження слов'янських народів. Передумови утворення держави у східних слов'ян. Проукраїнський етнос. Занепад Київської Русі. Данило Галицький. Занепад Галицько-Волинського князівства	5
2	Причини та джерела появи козацтва. Створення Запорозької Січі. Становище українських земель під владою Речі Посполитої в кінці XVII-XVIII ст.	5
3	Криза кріпосництва і розвиток капіталістичних відносин. Початковий етап національного відродження. Пожвавлення суспільно-політичного життя в Західній Україні. Політико-адміністративний статус західноукраїнських земель. Народовська та москвофільська течії національно-визвольного руху	5
4.	Українська держава П. Скоропадського. Внутрішня та зовнішня політика уряду Скоропадського. Директорія УНР. ЗУНР. Причини та масштаби голоду 1921-1922 рр. Юридичне оформлення СРСР	5
5.	Голод 1932-1933 рр. Його причини та наслідки. Глибокі соціальні деформації 1930-х рр. Конституція УРСР 1937 р. Масові репресії та їх жертви. Судові процеси над українською інтелігенцією	5
6.	Проголошення незалежності Карпатської України. Окупаційний режим. Нацистський «новий порядок». Розгортання руху Опору та його течії в Україні. Україна в 1943 р. Визволення Києва. Україна на завершальному етапі війни (1944-1945 рр.) Втрати України в роки війни	5
	Разом	30

Значна частина часу у вивченні дисципліни відводиться самостійній роботі, що вимагає самоорганізації навчальної діяльності студента. Самостійна робота виконується відповідно до запропонованих тем. Обов'язково передбачено опрацювання до кожної з тем базової літератури, першоджерел та не менше одного джерела з додаткової.

За формою самостійна робота студента - це відповіді на завдання, робота з картою, опрацювання документів, складання історичних портретів видатних особистостей.

Основними типами завдань є тестові: завдання з кількома правильними відповідями, на встановлення відповідності, хронологічної послідовності, завдання з короткою відповіддю.

За правильно виконані завдання студент отримує з кожної теми максимальну кількість балів - 5. Завдання виконуються вдома та здаються на перевірку не пізніше визначеного часу.

6.3 Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

№ з/п	Назва	Кількість годин	Кількість балів
1	Модульна контрольна робота №1	1	25
2	Модульна контрольна робота №2	1	25

Форма проведення модульного контролю – модульна контрольна робота

Форма проведення – письмова.

Час проведення – 40 хвилин.

Максимальна кількість балів: 25 балів

Завдання кожного варіанту модульної контрольної роботи охоплює весь спектр з дисципліни. Для виконання кожного завдання слід дотримуватися таких вимог:

Перше та друге завдання – це висвітлення історичних процесів, подій, явищ. Виконується на основі вивчення базових та допоміжних джерел, підручників. Розкриття цього завдання займає 2/3 об'єму модульної контрольної роботи. В кінці обов'язкове написання ґрунтовних висновків. Максимальна кількість балів за кожне питання – 8, за два – 16 балів.

Третє завдання – це розкриття змісту основних понять і термінів. Оцінюється в 4 бали.

Четверте завдання – це вирішення 5 тестових завдань. Оцінюється в 1 бал кожна правильна відповідь.

6.4. Форма проведення семестрового контролю

У кінці вивчення дисципліни студенти здають екзамен, який проводиться у письмовій формі та передбачає виконання студентами комплексу завдань з історії України.

Тривалість проведення: 2 год.

Максимальна кількість балів: 40 балів

Критерії оцінювання:

завдання	Кількість балів	Форми завдань та їх коротка характеристика
1(1-10)	Завдання з вибором однієї правильної відповіді оцінюється в 0 або 1 бал: 1 бал, якщо вказано правильну відповідь; 0 балів, якщо вказано неправильну відповідь, або вказано більше однієї відповіді, або відповіді не надано Максимальна кількість балів за дане завдання - 10 .	<i>Тестові завдання з однією правильною відповіддю.</i> За їх допомогою перевіряються знання дат, фактів, розуміння понять та термінів, визначення причин та наслідків подій тощо.
11	За встановлення кожної логічної пари студент отримує 1 бал; 0 балів, якщо вказано неправильну логічну пару. Максимальна кількість балів за встановлення всіх логічних пар – 4 .	<i>Завдання на встановлення відповідності(логічні пари)</i> Завдання перевіряє знання історичних фактів та розуміння зв'язків між ними
12	Завдання оцінюється в 0, 1 або 2 бали : 1 бал за кожну правильно вказану відповідь (цифру) із двох можливих; 0 балів, якщо не вказано жодної правильної відповіді (цифри) або відповіді на завдання не надано. Порядок написання цифр значення не має	<i>Завдання з двома правильними відповідями</i> До кожного завдання наведено п'ять варіантів відповіді, з яких правильними є дві. Допомагає оцінити вміння студентів

		аналізувати історичний матеріал (навченість на рівні оперування історичною інформацією)
13	Завдання оцінюється в 0, 2 та 5 балів . 0 балів, якщо не встановлено жодної правильної послідовності або допущено 3 та більше помилок. 2 бали – за встановлення 3 або 4 послідовностей; максимальна кількість балів – 5, за встановлення правильно всього хронологічного ланцюга подій	<i>Завдання на встановлення правильної хронологічної послідовності</i> Відповідь буде правильною тоді, коли послідовність відповідатиме історичному процесу або логіці його розгортання Завдання використовується для оцінювання навчальних досягнень студентів на середньому та достатньому рівнях (розуміння та застосування, навченість на рівні розуміння).
14	Завдання оцінюється в 0 та 1 балів . 0 балів, якщо вказано неправильну відповідь, або вказано більше однієї відповіді, або відповіді не надано. 1 бал, якщо відповідь є правильною	<i>Завдання з історичним джерелом</i> передбачає вибір однієї правильної відповіді серед п'яти запропонованих
2	Завдання оцінюється в 0,1 та 3 бали . Якщо завдання виконано неправильно або відповідь відсутня, то студент отримує 0 балів, за незначні помилки – 1 бал; 3 бали за правильну відповідь	<i>Робота з картою</i> Завдання перевіряє у студентів просторову компетентність, картографічні вміння, а також хронологічну, логічну, інформаційну компетентність
3	Завдання оцінюється в 5 балів , кількість балів знижується на 1 бал та більше, якщо студент припустився помилки в написанні історичних термінів, назвах творів, організацій, прізвищах історичних діячів, якщо порушено причинно-наслідкові зв'язки та логіка викладу матеріалу. 0 - якщо завдання виконано неправильно або відповідь відсутня.	<i>Завдання на знання історичних постатей</i> Завдання передбачає встановлення особи історичного діяча, його роль та місце в історії України, короткий аналіз його досягнень.
4	Завдання оцінюється в 5 балів , якщо студент правильно дає визначення всім п'ятьом історичним поняттям та термінам. За кожне правильно визначене поняття чи термін студент отримує 1 бал. 0 - якщо завдання виконано неправильно або відповідь відсутня	<i>Завдання на знання історичних понять та термінів.</i> Завдання допомагає перевірити у студентів знання, щодо сформованості основного понятійно-категоріального апарату з історії України
5	Завдання оцінюється в 5 балів , кількість балів знижується на 1 бал та більше, якщо студент припустився помилки в написанні історичних термінів, назвах творів, організацій, прізвищах історичних діячів, якщо порушено причинно-наслідкові зв'язки та логіка викладу матеріалу.	<i>Завдання, що передбачає розгорнуту відповідь на запитання</i> Завдання вважається виконаним, якщо студент правильно називає історичну подію, датує її, визначає причини і наслідки вказаної події. Логічно та аргументовано дає відповідь на поставлене запитання. Завдання передбачає перевірку у студентів сформованості всіх предметних компетентностей – просторової, хронологічної, логічної, інформаційної, аксіологічної та мовної

6.5. Орієнтовний перелік питань (теми) для семестрового контролю

1. Стародавня історія України
2. Київська Русь
3. Феодальна роздробленість Київської Русі
4. Українські землі у складі Великого князівства Литовського
5. Українські землі у складі Речі Посполитої
6. Національно-визвольна війна українського народу проти Речі Посполитої XIV- першої половини XVII ст.
7. Українські землі в другій половині XVII ст. – XVIII ст.
8. Наддніпрянські та Західноукраїнські землі у складі Російської та Австрійської імперій у XIX ст.
9. Україна на початку XX ст.
10. Україна в Першій світовій війні
11. Українська революція 1917-1921 рр.
12. УРСР між двома світовими війнами.
13. Західноукраїнські землі у міжвоєнний період
14. Україна в Другій світовій війні
15. Україна в другій половині 40-х рр. – перша половина 80-х рр..
16. Розпад Радянського Союзу і проголошення незалежності України (1985-1991 рр.)
17. Україна в сучасну добу

6.6. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	90-100
Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

7. Навчально-методична картка дисципліни

Навчально-методична карта дисципліни «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ»

Разом: 45 год., лекції – 12(16) год., семінарські заняття – 10(6) год., самостійна робота – 15 год., індивідуальні заняття – 6 год., МКР – 2 год.

Тиждень	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Модулі	Модуль 1									Модуль 2					
Назва модуля	Україна з найдавніших часів до початку Другої світової війни									Україна в ХХ столітті					
Лекції	1-2		3-4(3-6)		5-6(5-8)		7-8		9-10		11-12				
Теми лекцій	Предмет і завдання курсу « Історія України». Проблематика і структура курсу. Первісні люди та етнос іб їх життя. Трипільська культура. Кочові народи на території України.		Завоювання Галицько-Волинського Князівства Польщею. Включення українських земель до складу Литовської держави. Кресьська, Люблінська та Брестська унії.		Адміністративно-територіальний устрій українських земель у складі Російської та Австрійської імперій. Криза кріпосництва і розвиток капіталістичних відносин.		Соціально-економічний розвиток України на початку ХХ ст. Причини та етапи революційних подій в Україні в 1905-1907 рр. Україна в планах Росії, Німеччини та Австро-Угорщини.		Радянсько-німецький пакт про ненапад 23 серпня 1939 р. Возз'єднання Західної України з УРСР. Початок радянсько-німецької війни. Причини невдач Червоної Армії.		Початок деєталізації суспільного життя в Україні. ХХ з'їзд КПРС і Україна. Політико-ідеологічна криза радянської системи (1965-1985 рр.) Діяльність в Україні П. Шелеста, В. Щербинського. Конституція 1978 р.				
Теми семінарських занять	Утворення та розвиток ранньофеодальної держави Київська Русь та Галицько-Волинського князівства у Х-ХІV ст. (2 год.)				Українські землі під владою Польщі та Литви в ХІV – першій пол. ХVІІ. Визвольна війна українського народу (2 год.)				Українські землі в першій половині ХХ століття (2 год.)		Україна в роки Другої світової війни (2 год.)		Україна в умовах незалежності: політичне життя, економічні проблеми, зовнішня політика (2 год.)		
Види поточного контролю									Модульна контрольна робота					Модульна контрольна робота	
Підсумковий контроль	екзамен														

8. Рекомендована література

Базова

1. Бойко О.Д. Історія України: підручник / О. Д. Бойко. - 4-те вид., доповн. - К.: Академвидав, 2014. - 720 с.
2. Земерова Т.Ю. Історія України [Текст] : за програмою основ. і ст. шк. + профіл. рівень / Тетяна Земерова, Ірина Скирда. - 3-тє вид., перероб. і допов. - Харків : Весна, 2016. - 752 с.
3. Історія України [Текст] : навч. посіб. для студентів техн. спец. ВНЗ / [Р. І. Ветров та ін. ; під заг. ред. С. П. Донченко] ; Дніпродзержин. держ. техн. ун-т (ДДТУ). - Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2015. - 504 с.
4. Історія України [Текст] : підруч. для студентів неіст. спец. ВНЗ / [О. М. Бут та ін.] ; за ред. д-ра іст. наук, проф. М. І. Бушина, д-ра іст. наук, проф. О. І. Гуржія ; Черкас. держ. технол. ун-т. - Черкаси : Український літопис, 2016. - 642 с.
5. Світлична В.В. Історія України : навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів / В. В. Світлична. - 4-те вид. - Київ : Каравела, 2012. - 400 с.

Допоміжна

1. Андрошук О. Ф. Україна: хроніка ХХ століття. Роки 1991 – 1995: Довідкове видання / О. Ф. Андрошук, О. Г. Бажан, Г.Б. Басара; Ред. В.А. Смолій; Ін-т історії України НАН України.– К., 2005.– 451 с.
2. Базильчук Г.К. Словник-довідник з історії – К.: Міжрегіон. акад. упр. персоналом, 2005.– 368 с.
3. Бойко О.Д. Історія України. - К.: Академія, 2011.
4. Борисенко В. Курс української історії. К., 2009.
5. Грушевський М. Історія України - Русі. В 11 тт. 12 кн. - К., 1991-1998.
6. Губарев В. К. Історія України: Довідник школяра і студента.– Д.: БАО, 2011.– 624 с.
7. Губарев В. К. Сучасний гуманітарний довідник школяра і студента / В. К. Губарев, З. В. Трофімова.– Д.: БАО, 2006.– 1248 с.
8. Дещинський Л. Є. Історія України та її державності. — Л.: Видавництво Національного ун-ту "Львівська політехніка", 2010. — 383с.
9. Комарніцький О. Б. Історія України [Текст] : навч. посіб. для студентів коледжів, технікумів та училищ / О. Б. Комарніцький. - Кам'янець-Подільський : ТОВ "Друкарня "Рута", 2015. - 596 с.
10. Лазарович М.В. Історія України: навч. посіб. / М.В. Лазарович. — 3-тє вид., стер. — К. : Знання, 2013. — 685 с.
11. Довідник з історії України (А - Я): Посіб. для серед. загаль-ноосвіт. навч. закл. / Ред.: І. З. Підкова, Р. М. Шуста.– 2-е вид., доопрац. і доповн.– К.: Генеза, 2002.– 1135 с.
12. Заруба В. М., Васковський Р. Ю. Історія України (з найдавніших часів до сьогодні). — Д.: Ліра ЛТД, 2005. — 484с.
13. Крупчан С., Крупчан Т., Скопненко О., Іванюк О. Новий довідник: Історія України. - К.: Казка, 2006. - 736 с.
14. Кульчицький С. В., Мицик Ю. В., Власов В. С. Історія України: Довідник для абітурієнтів та школярів загальноосвітніх навчальних закладів. - К.: Літера ЛТД, 2007. - 528 с.
15. Мицик Ю. А. Історія України: З 1914 р. до наших днів: Посіб. для вступників до вищ. навч. закл. / Ю. А. Мицик, О. Г. Бажан. – К.: КМ Академія, 2003.– Ч. 3.– 230 с.
16. Мицик Ю. А. Історія України: З найдавніших часів до кінця ХVІІІ ст.: Посіб. для вступників до вищ. навч. закл. / Ю. А. Мицик, В. С. Власов.– К.: КМ Академія, 2001.– Ч.1.– 208 с.
17. Мицик Ю. А. Історія України: Навч. посіб. для старшокласників / Ю. А. Мицик, О. Г. Бажан, В. С. Власов.– К.: Києво-Могилян. акад., 2005.– 576 с.
18. Новий довідник: Історія України.– К.: Казка, 2005.– 736 с.
19. Українське народознавство: Навчальний посібник / За ред. С. П. Павлюка; Передм. М. Г. Жулинського.– 3-тє вид., випр. – К.: Знання, 2006.– 568 с.
20. Шабала Я. М. Історія України. — К.: Кондор, 2005. — 266 с.